

בדין חליטה לתימנים

הרב שלום משאש

פסק דין זה כתבתי אותו לעילוי נשמתו של צדיק, הרה"ג המפורסם בחכמתו ובתורתו, ובחיבורו הגדול על הרמב"ם, כ' חלקים ויותר, ובענוותו הגדולה, ענוותן ושפל ברוך, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה, והוא ראש לעדת התימנים. זכות הרמב"ם תגן בעדו בעלמא דקשוט, ותהיה נשמתו צרורה בצרור החיים, אמן.

נדרשתי לדבר בעניין החליטה שעושים התימנים אחר מליחת הבשר כדעת הרמב"ם ז"ל, כמנהגם לפסוק בכל ענייניהם כדעת הרמב"ם שהיה בתימן. ויש מערערים עליהם שאחר שעלו לארץ צריכים לחזור בהם לפסוק כדעת מר"ן, כמנהג א"י וכל העולם, שאין מצריכים חליטה כלל.

תשובה: אף שכתבתי בקצרה במקום אחר, להליץ בעדם, ראיתי כעת להאריך ולהביא דעת הפוסקים בזה. והנה אמת נכון הדבר שכל העולם פוסקים כדעת מר"ן ז"ל, ואין מצריכים חליטה, דעל ידי מליחה שיעור מיל כל הדם יוצא, ומה שנשאר בתוכו אפילו הוא אדום אינו אלא מוהל. וכל שכן לפי המנהג שעושים בשיעור מליחה שעה שלימה, ודאי לא נשאר שום דם כלל. אמנם לתימנים הנוהגים כהרמב"ם ודאי דלא יזונו ממנהגם להחמיר, ובפרט שמר"ן ז"ל גופיה, העלה סברא זו של הרמב"ם בספרו ה"שולחן ערוך", סימן ס"ט, בשם יש מי שמצריך ליתנו במים רותחין, דוודאי כוונתו לומר דמי שירצה להחמיר כהרמב"ם אין מי שיאמר לו מה תעשה, ובפרט שב"בית-יוסף" אחר שהביא כל הדיעות, סיים וז"ל: "ולענין הלכה, כיון דכל הני רבוותא חולקים על הרמב"ם, כוונתייהו נקטינן. ומיהו היכא דאפשר, טוב לחוש לדברי הרמב"ם ז"ל". עכ"ל. ובב"ח שם וז"ל: "ואין ספק שהרמב"ם ז"ל כתב כן לפי קבלתו מרבותיו, ולכך כתב ה'בית-יוסף' שראוי לחוש לדבריו ז"ל היכא דאפשר". ע"כ. הרי דה'בית-יוסף' דקי"ל כוונתיה, גם הוא כתב דהיכא דאפשר, ראוי לחוש לדבריו. גם ה'פרישה' העלה דברי ה'בית-יוסף' הנ"ל. גם הש"ך, אות ע"ח, כתב וז"ל: "ולהכי הביא המחבר סברא זו, דהיכא שאפשר יש לחוש לעשות כן, וכמו שכתב ב'בית-יוסף'". עכ"ל. גם הרדב"ז, ח"א, סימן ל"ב,

סיים פסקו בזה"ל: "והמחמיר תבא עליו ברכה, לפי שדברי הגאונים דברי קבלה הם. ולא יאכל מולייתא, אא"כ ליבנו את הכל תחלה במים רותחין". עכ"ל ע"ש.

ועיין להרב "ערוך השלחן", סימן ס"ט, אות מ"א, וז"ל: "וי"א שצריך ליתנו במים רותחים — זה דעת הרמב"ם בפ"ו, והסמ"ג, דף מ"ח ע"ג. וכן דעת הרא"ה בבר"ה, דף ס"ז וס"ט וע"ז. והריטב"א בתחלת פרק "כל הבשר", ומבואר שם: "וכהר"ן, דאין כח במלח להוציא אלא דם שע"פ המלח, ורוב הדם עדיין בתוכו והרותח צומתו". עכ"ל"ה. ראה כמה גדולים סוברים כהרמב"ם: הסמ"ג והרא"ה והריטב"א והרדב"ז והר"ן. ואף שכל העולם נהגו כסתמא דינא, ואפילו היכא דאפשר, לא חוששין לסברת הרמב"ם; עכ"ז התימנים שנהגו מימי קדם ועד היום כסברת הרמב"ם, לעשות חליטה, תבא עליהם ברכה, וחובתם לישאר במנהגם, שהוא על-פי כל הגדולים הנ"ל, וגם על-פי מר"ן הקדוש, דמנהג ישראל תורה, "ואל תטש תורת אמך" כתיב. ובפרט שהוא לחומרא לצאת ידי כל הדיעות, ובפרט דזהו ענין שכל אחד עושה בביתו, ואינו ניכר לציבור כלל.

אמנם ראיתי דבר חדש וסברה חדשה בספר "ערוך השלחן", יורה דעה, סימן ס"ט, שכתב דהרמב"ם גופיה יורה היום שמניחים הבשר במלחו שיעור שעה שלימה, דוודאי יצא הכל ע"י מליחה, וא"ץ חליטה. ודווקא לסברא ששיעור מליחה הוא רק מיל, הוא דהצריך חליטה. ע"ש. ולפי דבריו ממילא גם לאנשי תימן, צריכים לחזור ממנהגם, ודלא כמו שכתבנו.

אמנם לקצ"ד אחמה"ר, דברי הערה"ש תמוהים מאד; דא"כ הוא, למה הרמב"ם פסק להצריך חליטה, ולא פסק גם הוא להניחו במלח שעה שלימה, ולא יצריך חליטה. ובפרט דבזה נצא ידי חובת הפוסקים, דאין אנו בקיאין בחליטה. ועוד דאם באמת סובר הרמב"ם שגם אחר שיעור מיל, יש עוד כוח במלח להפליט הדם עד סוף, א"כ איך הסכים להלכה לשיעור מיל, ביודעו ומכירו שיש עוד אפשרות להוציא דם עוד ע"י שהיה יותר במלח, ועכ"ז מפסיק באמצע המליחה ויעשה החליטה כדי לחלוט שארית הדם. דברים אלו לא יעלו על לב לעולם — לייחס להרמב"ם סברה זרה כזו, להטריח הבריות לעשות ב' דברים: מליחה וחליטה, במקום שהיה מספיק להאריך זמן המליחה לשעה, ובפרט למ"ש הפוסקים שאין אנו בקיאין בחליטה.

אלא האמת הוא, דמחלוקת הפוסקים עם הרמב"ם בשיעור מליחה כך הוא: דהרמב"ם סבירא ליה, דאחרי שיעור מיל, לא נשאר כוח במלח להוציא יותר דם, ואפילו יישאר במלחו יום שלם, המלח כבר השלים פעולתו בשיעור מיל, ולכן צריך חליטה להצמיח בתוכו מה שנשאר בתוכו ולא יצא ע"י מליחה. והמתירין בלי חליטה סוברים ועל ידי שיעור מליחה שהוא מיל, הוא פולט מה שבתוכו מהדם, וכל מה שיצא אחר כך הוא רק מוהל בעלמא, וא"ץ שום חליטה. וזוהי דעת מר"ן וסיעתיה שפסקו במליחה שיעור מיל, ולא הצריכו חליטה, ואף שלכתחילה בלי שעת הדחק אנו מחמירין להניחו שעה שלימה, הוא מצד חומרא בעלמא, לחוש למאן דאמר שיעור צליה, דאין לנו הפסד להניחו שעה שלימה משום חומרא כל דהו, וכמ"ש התה"ד שהביא ה"בית-יוסף". וראיה ברורה, דאם באמת היה חשש שאולי יש בו עדיין דם, איך מתירין בדיעבד לכבוד אורחים או שבת-קודש לעשות שיעור מיל גם לכתחלה, אלא ודאי דמה שעושין שעה שלימה, הוא רק חומרא יתירה בעלמא וכמ"ש.

ומעתה לדעת הרמב"ם אין שום הפרש, אם נשאר במלחו יום שלם, או נשאר רק שיעור מיל, דין אחד להם, והמלח אין בכוחו לעשות שום פעולה אחרי שיעור מיל. ואפילו תעשה עוד מליחה במלח חדש, אין בכוחו לעשות יותר שום פעולה, וממילא בני תימן שהולכים אחר פסקי הרמב"ם, צריכים לעשות חליטה, גם לפי מה שנהגו היום להשהות במלח שיעור שעה שלימה. ועוד ראייה והיא דקה ועמוקה, מדקדוק דברי מר"ן ז"ל שרמז בדבריו, דלכתחילה צריך יותר ממיל, וז"ל: "שיעור שהיה במלח אינו פחות מכדי מיל". ע"כ. דלשון זה מורה דלכתחילה צריך יותר ממיל, ובוודאי שכיוון לשיעור שעה וכמ"ש ב"בית-יוסף", רק בדיעבד סגי בשיעור מיל, ואין לפחות יותר. ועכ"ז הביא ב"שולחן ערוך" דעת הרמב"ם דמצריך ליתנו במים ורתחין, ומשמעות דבריו דקאי על כל האופנים, בין נתאחר מיל או שעה, בכלם צריך ליתנו ברותחין דאל"ה, הו"ל לבאר דיש מי שמצריך ליתנו ברותחין, אם נשאר במלח רק שיעור מיל; אלא ודאי דדעת הרמב"ם חליטה מעכבת בכל אופן, וכמו שכבר הכרחנו לדעת הרמב"ם ז"ל. ויש לי אריכות דברים בזה במקום אחר ליישב כל מה שחזרו והקשו עלי, ולא ראיתי כאן להאריך יותר, והעיקר הוא דכל המחמיר לעשות כדעת רמב"ם, תבא עליו ברכה, שהוא יוצא כל הדיעות, וכן הוא מנהג התימנים.

והנה גם לדידן דלית לן כהרמב"ם ואין אנו עושים חליטה, יש פעמים שאנו משתמשין בחליטה להקל, כגון בבשר שנחבשל בלא מליחה דאסר מר"ן ז"ל. כתב מהר"ש עמאר ז"ל בתשובה כ"י:

"דזה דווקא אם נתנו הבשר במים שאינם רותחים, אבל בזה"ז כל העולם נותנים הבשר במים רותחים והויא חליטה. וכן מבואר גבי כבד אם חלטוהו ברותחין, מותר בדיעבד. גם ה"בית-יוסף" בשם א"ח הביא דין זה דחליטה, ואף שכתב הא"ח משום דוחק, הרב "בית-יוסף" לא סבירא ליה כן. ואף על גב דאין אנו בקיאים בחליטה, היינו לכתחילה, אבל בדיעבד, שרי כמ"ש "בית-יוסף", סימן ע"ב, וז"ל: 'ובאמת יש לתמוה מה בקיאות יש בחליטה, עד שאנו לא בקיאים למחלט' וכו', וכיון דמדינא שרי לכתחילה, כשגזרו הגאונים לא גזרו אלא לכתחילה, ונראה ברור מזה דבדיעבד, מותר גם בלא שום דוחק". ע"כ דברי מהר"ש עמאר זצ"ל.

והביאו לדבריו כל האחרונים לו, עיין ברכ"י הבי"ד הפת"ש, סימן ס"ט, ובספר "תורות אמת" למוהר"ר ר"ב זצ"ל, הביא דבריו ושבתם. גם בספר נוסף להרה"ג מוהרפ"ת בירדוגו זצ"ל, כ"כ בפשיטות, וכן אנו נוהגים אחריהם.

גם בבשר ששהה ג"י בלא מליחה, התיר מוהר"ר ר"ב זצ"ל, להלכה ולמעשה, לחולטו במים רותחין, ואז שרי לבשלו אחר כך וכגון בשר דלא חזי לצלי, או בע"ש, דאז הוי בדיעבד, עיין בספר "מזרח שמ"ש", סימן ס"ט, סעיף י"א, ובכתוב שם משם מוהרפ"ת בירדוגו ז"ל, שכתב דרק משום הפסד ממון הו"ל דיעבד, ומותר לתתו אפילו לכתחילה ברותחין, ושכן עשו מעשה. ע"ש. וכן ראיתי בימי חורפי, בביתו של הרה"ג המפורסם, מוהר"ר יהושע בירדוגו זלה"ה, שהיו מביאין לביתו חלקי בהמה גדולים שעבר עליהם ג"י בלא מליחה, והיו עושיין להם חליטה ברותחין בנוכחות הרה"ג הנ"ל, ובוודאי שסמך על אבותיו זלה"ה, וכן פשטה ההוראה עד היום.

גם אני מודיע בדרך כלל ענין אחר, דאנן קי"ל להלכה דלא כהראב"ד לשער במאי דנפיק מיניה, ואין מכניסין סברת הראב"ד לכלל ספק כלל, כיון דלא ידעי' כמה נפיק מיניה, והדברים ארוכים. עי' בספרי "מזרח שמ"ש", סימן ס"ט, וינעם לך.

ולראיה על הכל, ח"פ ירושלים עיה"ק, ביום ט"ו כסלו, תשס"א לפ"ק
הרב שלום משאש